

Η Ακαδημία Πλάτωνος, το Αρχαίο Γυμνάσιον, η Παλαίστρα... Ο αναξιοποίητος θαμμένος θησαυρός μιας σπουδαίας περιοχής

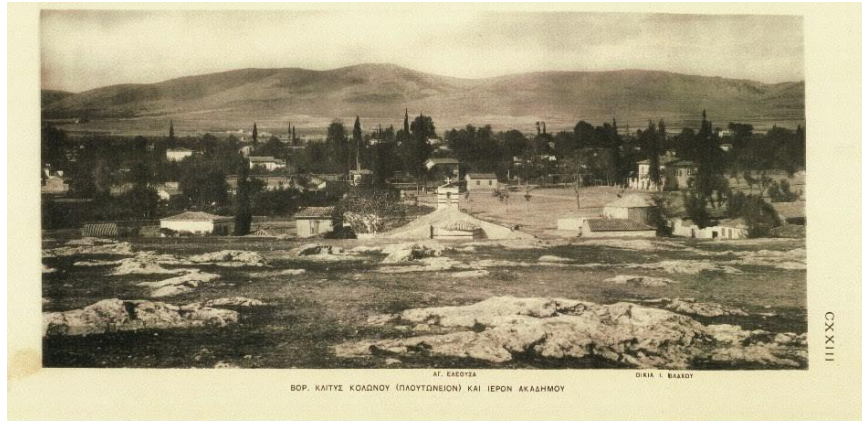
Κωνσταντίνα Γογγάκη, Αναπλ. Καθηγήτρια ΕΚΠΑ

Την Κυριακή 7 Νοεμβρίου 2021, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ακαδημίας Πλάτωνος *ΗΕΚΑΔΕΜΕΙΑ*, με προσκάλεσε ως Ομιλήτρια στην εκδήλωση με θέμα «Στα Χνάρια της Λαμπαδηδρομίας». Η Λαμπαδηδρομία ή Λαμπαδηφορία ήταν δρομικός αγώνας, με αναμμένες δάδες ή πυρσούς, που αποτελούσε μέρος της διεξαγωγής ορισμένων εορτών της Αρχαίας Ελλάδας. Μία εξ αυτών ήταν και τα *Παναθήναια*, κατά τα οποία η Λαμπαδηδρομία είχε ως αφετηρία τον βωμό του Προμηθέα, που βρισκόταν στην είσοδο του Άλσους της Ακαδημίας Πλάτωνος.

Για άλλη μια φορά, ανταποκρίθηκα με συγκίνηση στο κάλεσμα του Συλλόγου, για να υποστηρίξω τον φιλότιμο αγώνα που διεξάγει τα τελευταία χρόνια, για την ανάδειξη της μεγάλης σημασίας της περιοχής. Η Λαμπαδηδρομία, την εποχή εκείνη, συνένωνε την Ακαδημία Πλάτωνος με τα γειτονικά της μέρη, περνώντας από το *Δίπυλον*, το *Δημόσιον Σήμα*, την *Οδό Παναθηναίων*, την *Αρχαία Αγορά*, και καταλήγοντας στον βωμό της Αθηνάς επί του ιερού λόφου της *Ακροπόλεως*.

Οι ρίζες του προαστίου των Αθηνών *Ακαδημίας Πλάτωνος*, είναι πολύ βαθιές μέσα στον ιστορικό και φιλοσοφικό χρόνο. Τα υπολείμματα των οικισμών δείχνουν την κατοίκηση της περιοχής με το τοπωνύμιο *Ακαδήμεια*, ή *Ακαθήμεια*, ή *Καθήμεια* από τα προϊστορικά χρόνια, απ' την εποχή δηλαδή του μύθου. Όντως, μυθολογικά, το άλσος της Ακαδήμειας, ήταν αφιερωμένο στον ήρωα της περιοχής, *Ακάδημο* ή *Εκάδημο* - το όνομα του οποίου σημαίνει *εκάς* του Δήμου, δηλαδή μακριά από την πόλη. Εξάλλου, σχετίζεται και με τον μυθικό ήρωα των Αθηνών Θησέα, ο οποίος μαζί με τον φίλο του Πειρίθοο έκλεψε την Ωραία Ελένη σε ηλικία μόλις 12 ετών, και την έφερε και την έκρυψε στην περιοχή αυτή.

Ο Ακάδημος λυπήθηκε, τότε, την μικρή Ελένη, και αποκάλυψε την κρύπτη της, ώστε να διασωθεί και να φυγαδευτεί από τα αδέρφια της, τους Διόσκουρους. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίο το 413 π.Χ., κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, οι Σπαρτιάτες κατέστρεψαν την Αττική, αλλά σεβάστηκαν την Ακαδήμεια, το ιερό του Ακάδημου. Αργότερα, όμως, το 86 π.Χ., το Άλσος καταστράφηκε από τον Λεύκιο Κορνήλιο Σύλλα, κατά την σκληρή ρωμαϊκή πολιορκία και την κατάκτηση της Αθήνας.

Ιερόν Ακάδημου.

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου της Ακαδημίας Πλάτωνος, που φανερώνει και την παλαιότητα της περιοχής, είναι η *Ιερά Οικία Γεωμετρικών Χρόνων*, η οποία αποδίδεται στον μυθικό Ακάδημο. Η Ιερά Οικία εμφανίζει πολλά κοινά στοιχεία με την Ιερά Οικία της Ελευσίνας. Από κατάλοιπα θυσιών στους χώρους της, φαίνεται ότι εκεί υπήρχε μια λατρεία με έντονα χαρακτηριστικά, και επομένως το μέρος αποτελούσε σημαντικό ιερό τόπο. Ο χώρος φιλοξενούσε ιερά και βωμούς, όπως του Ακάδημου, του Έρωτα, του Διός Καταιβάτου, του Ηφαίστου και του δωρητή της φωτιάς Προμηθέα, από τον βωμό του οποίου, όπως ειπώθηκε, άρχιζε και η Λαμπαδηδρομία της γιορτής των Παναθηναίων.

Η περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος έχει μια συνέχεια και μια αρραγή ενότητα με τα πιο σημαντικά κέντρα της πόλης των Αθηνών, την Ακρόπολη, την Αρχαία Αγορά, το Δίπυλο, το Δημόσιο Σήμα. Το τελευταίο αποτελούσε το σημαντικότερο νεκροταφείο, την νεκρική διαδρομή των επιφανών ανδρών, την οδό που σηματοδοτούσε την υστεροφημία εκείνων που είχαν πεθάνει ηρωικά, για την πατρίδα. Γι' αυτό και η Λαμπαδηδρομία κατευθυνόταν προς το Δημόσιο Σήμα, προς τιμήν των πεσότων που θάβονταν σ' εκείνο το σημείο. Άλλωστε η λέξη *σήμα*, σημαίνει σημείο, σημάδι, σημαία, δηλαδή σύμβολο, και έχει κοινές αναφορές με τη λέξη *σώμα*. Το *σώμα* προέρχεται από το αρχαίο ρήμα *σαόω-ώ, σώζω*, και σημαίνει ο σεσωσμένος, αλλά και ο σωτήριος, ενώ και ο σώφρων είναι εκείνος που έχει σώας τας φρένας, ο λογικός.

ΗΕΑΚΑΔΕΜΕΙΑ

Κατά την αρχαϊκή περίοδο ο νους του ανθρώπου αναζητάει πιο ορθολογικές απαντήσεις στις μέχρι τότε μεταφυσικές ερμηνείες των γεγονότων. Υπάρχουν, βέβαια, ακόμη έντονα στοιχεία μαγικά, λατρευτικά και μεταφυσικά. Το λογικό στοιχείο δεν είναι ακόμη απαλλαγμένο από κάθε μυθολογική επίδραση, όπως συμβαίνει λ.χ. στον σύγχρονο κόσμο, όπου η λογική και η τεχνολογία λειτουργούν με αβυσσαλέο τρόπο εναντίον του φανταστικού, απογυμνώνοντας κάθε γνώση. Τον 8ο αιώνα π.Χ. έχει ήδη ολοκληρωθεί μια ποιοτική μετεξέλιξη, καθορισμένη από δύο, κυρίως, παράγοντες. Ο πρώτος έχει χαρακτήρα θρησκευτικό και συνίσταται στην ολοκλήρωση του ολυμπιακού Πανθέου. Ο δεύτερος παράγων είναι πολιτικός και συνίσταται στη δημιουργία της πόλης-κράτους. Ο κόσμος, σταδιακά, εντάσσεται σε ομάδες, θρησκευτικές, πολιτικές και αστικές. Η ύπαρξη και οι εκδηλώσεις του ανθρώπου αφιερώνονται στον θεό και στην πόλη του, ή, καλύτερα, στον θεό της πόλης του. Συγκεντρωμένοι γύρω από τον τοπικό θεό, επιδιώκουν να δείξουν ότι είναι άξια τέκνα του γένους τους και της πόλης. Και έχει σημασία ότι ο τρόπος αυτής της συνεύρεσης δεν είναι παθητικός. Είναι ενεργητικός. Κι είναι και συλλογικός, καθώς η πολιτεία θέτει το πλαίσιο του κοινού καλού. Σταδιακά, διαμορφώνεται ο καλός καγαθός πολίτης, που συνιστά μια πολύπλευρη προσωπικότητα. Το ιδεώδες αυτό, το οποίο απογειώνεται κατά την κλασική περίοδο από τον Πλάτωνα, απαιτεί ψυχική και σωματική καλλιέργεια και εναρμόνιση των δύο. (Κ. Γογγάκη, «Η κατά Πλάτωνα περί Γυμναστικής διδασκαλία», στο: *Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό*, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα, σσ. 195-141). Το τυχαίο και το αποσπασματικό αποκτούν, πλέον, μορφή οργανωμένη, η γνώση μαθαίνεται από σοφούς διδασκάλους, η μουσική και οι άλλες τέχνες διδάσκονται, η γυμναστική αποκτάει περιεχόμενο, καθόσον ως αξίες αναγνωρίζονται η αρετή, η ανδρεία, η γνώση και το κάλλος.

Η Καθήμεια, Ακαδημία Πλάτωνος (380 μ.Χ)

Ο θεσμός εκείνος ο οποίος είναι άμεσα συνυφασμένος με την ανάπτυξη της ελληνικής πόλης, και σκοπό έχει την συγκρότηση του αγαθού πολίτη και του γενναίου πολεμιστή είναι το *Γυμνάσιον* (εκ του *γυμνάζω*). Το Γυμνάσιο αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα κέντρα της δημόσιας ζωής της

ελληνικής πόλης, όπου οι νέοι προετοιμάζονται για τον στίβο της ζωής. Συνήθως, είναι εγκατεστημένο εκτός των ορίων της πόλης, κοντά στα καλύτερα προάστιά της, σε ελεύθερους χώρους αναψυχής. Πλησίον, ρέουν τα νερά των ποταμών, που δίνουν ζωή στους κήπους, στα άλση και στη φυσική βλάστηση, ενώ διευκολύνουν και τα λουτρά των νέων.

Τα Γυμνάσια, ως εκπαιδευτικά ιδρύματα δημόσιου χαρακτήρα, προορίζονται αρχικά κυρίως για την σωματική αγωγή και την στρατιωτική άσκηση των νέων. Από τον 6ο αι. π.Χ. και μετά, διαμορφώνονται οι εγκαταστάσεις, με γυμνάσια, παλαίστρες (εκ του *παλαίω*: Ισίδωρου, *Etym.* 8.6.17, 15.2.30 και 18.23-24) και με δημόσια λουτρά. Ήδη από τα τέλη του 5ου, και κυρίως κατά τον 4ο αι. π.Χ., στα τρία μεγάλα Γυμνάσια της Αθήνας, μεταξύ των οποίων εκείνο της Ακαδημίας Πλάτωνος, επιτυγχάνεται μια διαφοροποίηση ως προς την βαρύτητα της γυμνασιακής εκπαίδευσης, καθώς αυτά μετατρέπονται παράλληλα και σε κέντρα παροχής εγκυκλίου παιδείας και φιλοσοφικών μαθημάτων. Η διδασκαλία εκεί των φιλοσόφων και των άλλων πνευματικών ανθρώπων της εποχής, επιτυγχάνει την εξέλιξη των Γυμνασίων σε σημαντικά κέντρα αγωγής. Και από χώρο όπου οι νέοι γνωρίζουν την σωματική και την στρατιωτική εκπαίδευση, εκεί συνδυάζεται και η πνευματική μόρφωση, με την εκμάθηση της ενάρετης ζωής.

Το *Γυμνάσιον της Ακαδημίας* είναι ένα από τα τρία παραδοσιακά Γυμνάσια της αρχαίας Αθήνας, που μαζί με αυτά του Λυκείου και του Κυνοσάργους, λειτουργούν ήδη από την εποχή του Πεισίστρατου (6ος αι. π.Χ.). Δύο από τις νεοϊδρυθείσες Φιλοσοφικές Σχολές του 4ου αι. π.Χ., η Ακαδημία του Πλάτωνα και η Περιπατητική Σχολή του Αριστοτέλη και του Θεόφραστου, εγκαθίστανται εκεί όπου λειτουργούν τα μεγάλα Γυμνάσια της πόλης, στην Ακαδημία και το Λύκειο αντίστοιχα. Κατά το πρότυπο των Γυμνασίων της Αττικής συνεχίζεται η λειτουργία των Γυμνασίων και στον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο την Ελληνιστική περίοδο.

Υπεύθυνος για τη σωματική αγωγή των νέων είναι ο Παιδοτρίβης. Η μεγαλύτερη και σημαντικότερη αίθουσα της Παλαίστρας (την οποία περιγράφει ο Ρωμαίος αρχιτέκτονας Βιτρούβιος, *Περί Αρχιτεκτονικής*, V, XI, I) είναι το *εφηβείον*. Στα αριστερά του είναι το *ελαιοθέσιον* και στα δεξιά του το *κωρύκειον* (οι *κώρυκοι* ήταν δερμάτινοι σάκοι γεμισμένοι με αλεύρι, πίτουρα ή άμμο, που κρέμονταν από την οροφή και χρησιμοποιούνταν για την εξάσκηση στο άθλημα της πυγμαχίας). Δίπλα στο κωρύκειο υπάρχει το *κονιστήριον*. Στην Παλαίστρα οι νέοι εξασκούνται στην πάλη, στην πυγμή, και στο παγκράτιο - αγώνισμα που συνδυάζε την πάλη και την πυγμή. Στην αυλή της Παλαίστρας γίνεται η εκγύμναση στο άλμα, κρατώντας οι αρχαίοι αθλητές τους αλτήρες. Συνδυασμό των βαρέων και των ελαφρών αθλημάτων αποτελεί το *αλγείνo* (σκληρό, επίπινο) πένταθλο, το οποίο περιλαμβάνει το άλμα, το δρόμο, το ακόντιο, το δίσκο και την πάλη.

Η περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος την αρχαία περίοδο χαρακτηρίζεται από το εύφορο και ιερό Άλσος της. Η καθημερινή εικόνα στο χώρο αυτό είναι ειδυλλιακή. Όχι μακριά από τον Κηφισό, άνθρωποι νέοι τραγουδούν, χαλαρώνουν και χαίρονται. Άλλοι γυμνάζονται στο Γυμνάσιο, παλεύουν στην Παλαίστρα, αλείφουν το σώμα τους με λάδι στο *αλειπτήριον*. Άλλοι μόλις έχουν τελειώσει την άσκησή τους, και λούζονται. Κι άλλοι, λίγο πιο πέρα, συλλέγουν την *ιλύ*, για να φτιάξουν με τη λάσπη υπέροχα αγγεία και κεραμικά. Το όμορφο και σκιερό από τα δέντρα Άλσος, και, ιδίως, το

πολύβουο μελίσι των νέων, προσελκύει σημαντικούς δασκάλους και σοφούς άνδρες, που επιλέγουν να δημιουργήσουν τον Κήπο και τη Σχολή τους σε αυτόν τον τόπο.

Ακαδημία Πλάτωνος, Περισύλιο. Φώτο Γ. Τσιόρβας.

Μια ισχυρή πνευματική προσωπικότητα είναι ο Πλάτων, ο οποίος ήρθε και εγκαταστάθηκε στο μέρος αυτό. Περί το 388 π.Χ. ίδρυσε στο Γυμνάσιο την περίφημη Φιλοσοφική Σχολή του, την πρώτη πνευματική έδρα, και δίδαξε σε αυτήν επί σαράντα χρόνια. Ιδιαίτερες προσωπικότητες της τότε Ελλάδας πέρασαν από εδώ. Άλλος για τη Φιλοσοφία. Άλλος για τη Γεωμετρία, και τα Μαθηματικά. Η Σχολή αυτή, η Ακαδημία του Πλάτωνος, αποδείχτηκε ότι διέθετε μια άσβηστη φλόγα, που δεν άφηνε την έμπνευση και τη γνώση να σβήσουν. Αριστοτέλης, Θεόφραστος, Σπεύσιππος, Ξενοκράτης, Κράτης, Αρκεσίλαος, Θεαίτητος, Φίλων, Πλούταρχος, Πρόκλος, Σιμπλίκιος, Ευκλείδης, Δαμάσκιος, φώτισαν με το λαμπρό τους πνεύμα ολόκληρη την Αττική.

Η αξιολογία της Ακαδημίας του Πλάτωνος

Η Σχολή του Πλάτωνα αναμφισβήτητα εκτιμάται ως σημαντικό κέντρο της διανόησης, στα γνωστικά αντικείμενα της φιλοσοφίας, των μαθηματικών, των φυσικών και των πολιτικών επιστημών. Η συλλογή, η εξέλιξη και η διάσωση των αρχαίων φιλοσοφικών πηγών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στα μέλη της Ακαδημίας του Πλάτωνος. Κυρίως, η προσφορά της φιλοσοφίας υπήρξε ανεκτίμητη, ακόμη και ως αφετηρία στοχασμού. Στην πλατωνική φιλοσοφία την κεντρική θέση κατέχει η θεωρία των Ιδεών. Οι ιδέες κατά τον Πλάτωνα έχουν τριπλή λειτουργία: οντολογική, τελολογική, και λογική. Η θεωρία των Ιδεών είναι η κύρια ερμηνευτική θεωρία την οποία προτείνει ο ίδιος για την κατανόηση του σύμπαντος και τη θέση του ανθρώπου μέσα σ' αυτό.

Εκτός από την αξία της φιλοσοφίας, ο Πλάτων, όπως και ο Πυθαγόρας, αναγνώριζε την αξία της Γεωμετρίας και των Μαθηματικών, υποστηρίζοντας ότι αυτά είναι ο μόνος και ασφαλής τρόπος για να προσεγγίσει κανείς τον κόσμο των ιδεών και τον θεό. Αυτή η θεωρία αποτυπωνόταν και στο υπέρθυρο της Ακαδημίας, όπου αναγραφόταν η περίφημη φράση «*Αγεωμέτρητος μηδείς εισίτω*». Μαθηματικό προσανατολισμό στην Ακαδημία είχαν ο Αριστοτέλης, ο Θεόδωρος ο Κυρηναίος, ο Λεωδάμας ο Θάσιος, ο Θεαίτητος ο Αθηναίος, ο Εύδοξος ο Κνίδιος, ο Δεινόστρατος και ο αδελφός του Μέναιχμος από την Προκόννησο της Θράκης, ο Ευκλείδης, ο Πρόκλος, και άλλοι.

Η συνεισφορά της Ακαδημίας στα Μαθηματικά ήταν μεγάλη, καθώς συγκέντρωσε τις μέχρι τότε μαθηματικές γνώσεις που προέρχονταν κυρίως από τους Πυθαγορείους και τη Σχολή της Χίου (που διαδέχθηκε τη Σχολή των Πυθαγορείων), τις αξιοποίησε και τις έθεσε σε ένα λογικό αποδεικτικό σύστημα. Επίσης, τελειοποίησε τις αποδεικτικές μεθόδους και ανέπτυξε τη μαθηματική λογική. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν τα *Στοιχεία* του Ευκλείδη, που γράφτηκαν μεν στην Αλεξάνδρεια, αλλά αποτελούν αποκλειστικό έργο της Ακαδημίας και του Πλάτωνα, όπως επισημαίνει ο Πρόκλος (*Σχόλια στο 1ο βιβλίο των Στοιχείων*).

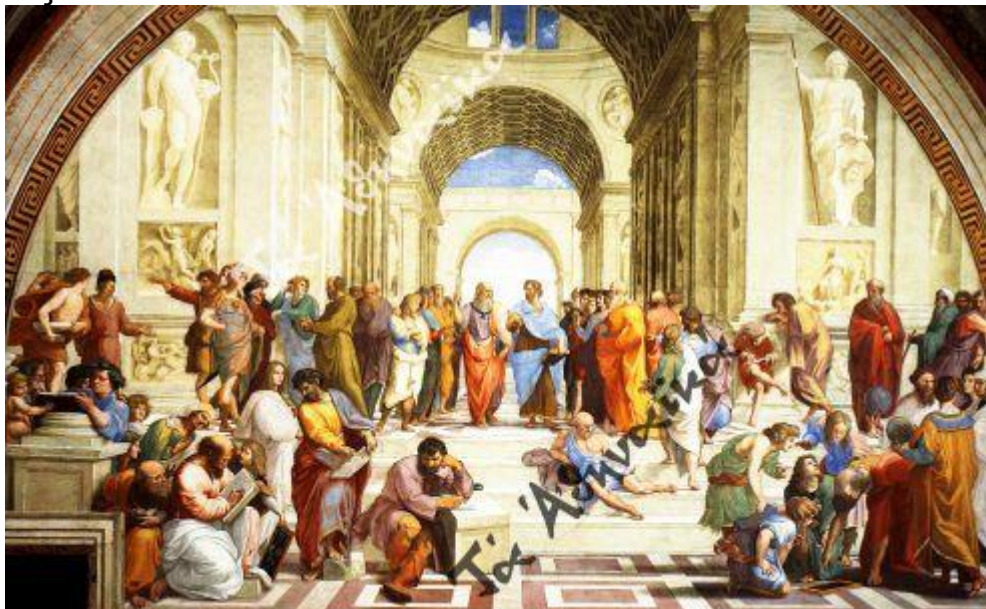
Η Σχολή του Πλάτωνα λειτούργησε επί χίλια περίπου έτη. Ο Διογένης Λαέρτιος διαιρεί την ιστορία της Ακαδημίας σε τρεις περιόδους: την Παλιά, τη Μέση, επικεφαλής της οποίας ορίζει τον Αρκεσίλαο, και τη Νέα, με πρώτο τον Λακύδη. Ιδίως κατά την περίοδο των Νεοπλατωνικών φιλοσόφων, έως το 529 μ.Χ., η Ακαδημία γνώρισε μεγάλη ακμή. Τότε, όμως, με σχετικό διάταγμα του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, αποφασίστηκε το οριστικό κλείσιμο όλων των εκπαιδευτικών κέντρων της Αθήνας. Απόφαση η οποία, όμως, όρισε και το πραγματικό τέλος του αρχαίου κόσμου...

Η προσφορά του αρχιτέκτονα Αριστόφωνα

Η 'Ακαδημία του Πλάτωνος' σκεπάστηκε από χώμα και από λήθη. Στο πέρασμα των αιώνων η σημαντικότερη Σχολή του αρχαίου κόσμου, είχε θαφτεί και λησμονηθεί. Επάνω στον τάφο του Πλάτωνα και επάνω στη Σχολή του κτίστηκαν απρόσωπα κτίσματα και άσχημες πολυκατοικίες. Μόνο θρύλοι και παραδόσεις θύμιζαν την ύπαρξη της πλατωνικής Ακαδημίας. Λίγοι μόνο, ψάχνουν τα αρχαία κείμενα, εικάζοντας την σωστή κατεύθυνση του χώρου (Εναρκτήρια ομιλία του Δημ. Γρ. Καμπούρογλου στην Ακαδημία Αθηνών, 1927). Την ίδια περίοδο ιδρύεται η Ακαδημία Αθηνών, η οποία στεγάζεται στο υπό του Σίνα χρηματοδοτηθέν (το 1856) νεοκλασικό μέγαρο της Αθήνας. Σκοπός της είναι η προσπάθεια σύνδεσης της πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας με το προγονικό της παρελθόν, και βασικοί άξονες η διάσωση και η μελέτη της εθνικής κληρονομιάς, και η σύνταξη λεξικού και γραμματικής της νεοελληνικής γλώσσας.

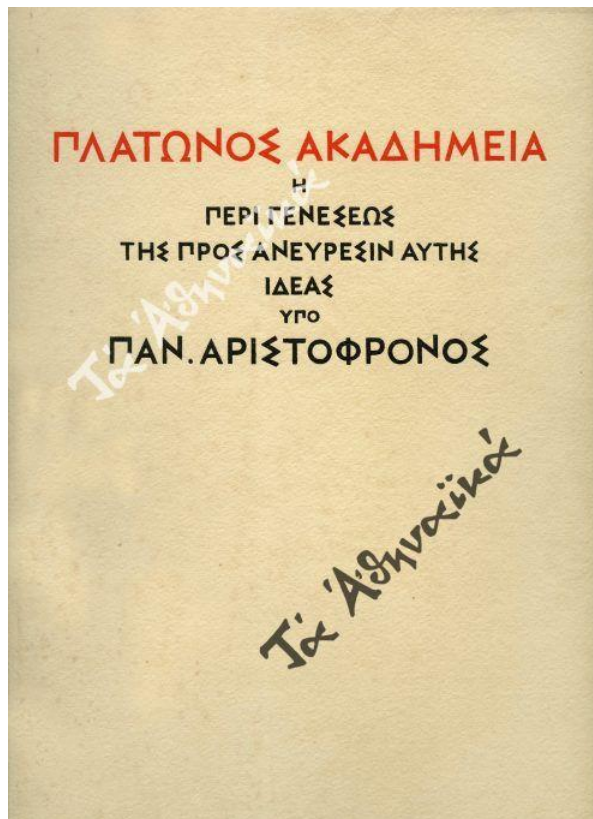
Το 1908, με την μετονομασία των συνοικιών, καθιερώνεται και η «Ακαδημία Πλάτωνος», περιλαμβάνοντας τα τοπωνύμια Καθήμεια,

Ακαθήμεια, Κοντίτο, Προφήτης Δανιήλ, Μπύθουλας ή Βούθουλας. Ο αρχιτέκτων Παναγιώτης Ζ. Αριστόφρων (1879-1942), Έλληνα εξ Αιγύπτου, από τους ιδρυτές του Ελληνο-Αιγυπτιακού Συνδέσμου και θιασώτης του Πλάτωνα, αποφάσισε να διαθέσει την περιουσία του και τη ζωή του στην αποκάλυψη της Ακαδημίας του Πλάτωνος. Ο ίδιος διέθεσε έναν πακτωλό χρημάτων για να αγοράσει, να ανασκάψει και να φέρει στο αττικό φώς την Ακαδημία του Πλάτωνος.

Η περίφημη νωπογραφία «Η Σχολή των Αθηνών», (*Scuola di Atene*, που βρίσκεται στο Αποστολικό Παλάτι του Βατικανού), την οποία ζωγράφισε ο Ιταλός Raffaello Sanzio, (γνωστός ως Ραφαήλ), το 1510-11, αποτέλεσε ιδιαίτερη πηγή έμπνευσης για τον Π. Αριστόφρονα.

Το όραμα του Αριστόφρονα αποτυπώθηκε σε μία καλαίσθητη, σπάνια έκδοση του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης (1933). Το 1929, όταν ξεκίνησε τις ανασκαφές του, οι δυσκολίες και το κλίμα δυσπιστίας που αντιμετώπισε ήταν απερίγραπτο. Ο περίεργος εκείνος επισκέπτης, που ξόδευε την περιουσία του αγοράζοντας χαμόσπιτα, τα οποία στη συνέχεια γκρέμιζε, και κατόπιν ανέσκαπτε εκ θεμελίων, δεν μπορούσε να είναι λογικός.

Εξώφυλλο από την σπάνια έκδοση του 1933.

Στον Αριστόφρονα οφείλεται, πάντως, ο σύγχρονος άθλος για την ανεύρεση, την ανασκαφή και την αποκάλυψη της Ακαδημίας. Μόνος, με τον Κικέρωνα και τον Παυσανία ανά χείρας, κατόρθωσε να φέρει εις πέρας το μεγάλο επίτευγμα. Η επιμονή κι η υπομονή που επέδειξε, και τα μεγάλα κονδύλια που διέθεσε για τις απευθείας αγορές γης, οδήγησαν σύντομα σε πλούσια αρχαιολογικά αποτελέσματα.

Ο ίδιος, πριν επιστρέψει στην Αίγυπτο, δώρισε μέρος της ανασκαφείσας έκτασης στην Ακαδημία Αθηνών, καταθέτοντας ταυτόχρονα και την πρόταση για την δημιουργία του «Κοινού των Ακαδημιών». Κι, όταν έφυγε από την ζωή, το 1942 στην Αλεξάνδρεια, άφησε πάλι ως κληρονομιά το όνειρό του, “να ιδρυθεί το «Κοινόν των Ακαδημιών» επί των ερειπίων της αρχαίας Ακαδημίας, ως πυρήνας προβληματισμού και ελεύθερης σκέψης της ανθρωπότητας”.

Άλσος της Ακαδημίας Πλάτωνος.

Οι περισσότερες σωζόμενες αρχαιότητες της Ακαδημίας ήρθαν στην επιφάνεια χάρη στις ανασκαφικές έρευνες που πραγματοποίησε ο Αριστόφρων. Εξασφαλίζοντας την δαπάνη που χρειαζόταν για να μεταβληθεί ο χώρος σε ωραίο άλσος, προχωρούσε με τη σκέψη ότι έτσι θα μπορούσαν να δημιουργηθούν διδασκαλεία στα πρότυπα των αρχαίων. Ελάχιστα, όμως, έχουν γίνει από τότε, ενώ μειώθηκε ακόμη και η αρχαιολογική περιοχή που είχε κηρύξει απαλλοτριωτέα το καθεστώς Μεταξά. Και τίποτε δεν δείχνει σήμερα ότι θα γίνει κάτι, το οποίο να κατατείνει στην υλοποίηση του υψηλού στόχου του Αριστόφωνα περί του «Κοινού των Ακαδημιών».

Και όμως! Δεν υπάρχει άνθρωπος του πολιτισμού και της φιλοσοφίας σε ολόκληρο τον κόσμο, που να μην αναζητήσει τη γνωριμία με την Ηθική και τη Φιλοσοφία του Σωκράτη, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Το φιλοσοφικό τους σύστημα, το νόημα της ζωής, το πώς πρέπει να ζει κανείς ώστε η ζωή του να έχει αξία, όλος ο στοχασμός τους, τους καθιστά ακόμη επίκαιρους. Και οι τρεις, όπως και άλλοι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι ποτέ δεν ξεπεράστηκαν. Αντιθέτως, εντυπωσιάζεται κανείς για τις ηθικές, αξιολογικές, οντολογικές, αισθητικές, παιδαγωγικές αντιλήψεις τους, και επίσης για τις εφαρμογές που θα μπορούσαν να είχαν οι επισημάνσεις τους στη σύγχρονη παιδεία και την εκπαίδευση. Εντυπωσιάζεται, όμως, κανείς και με την προφανή αντίφαση: αν και διαθέτουμε μια τέτοια πνευματική κληρονομιά, ωστόσο η παιδεία μας είναι ελλιπής και η πολιτεία αδιάφορη και ανάξια να γνωρίσει και να αναδείξει τις ρίζες της.

Είσοδος του Άλσους.

Η επερχόμενη Ανάπλαση

Έχουν περάσει περισσότερα από διόμισι χιλιάδες χρόνια από τότε που ιδρύθηκε η Σχολή του Πλάτωνα, που είχε προσδώσει μεγάλη ιστορική και φιλοσοφική αξία στην περιοχή. Η τόσο ιδιαίτερη, αυτή, παγκοσμίου ενδιαφέροντος περιοχή, της Ακαδημίας Πλάτωνος, θα πρέπει, οπωσδήποτε, να ανακατασκευαστεί και να αναδειχθεί. Με μια ανάπλαση, όμως, η οποία να της αρμόζει, και με το ενδιαφέρον και τον αξιακό τρόπο που επιβάλλεται. Ο Σωκράτης, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, δεν αποτελούν μόνο ονόματα κατάλληλα για τουριστική ατραξιόν. Δεν είναι πεπερασμένα και νεκρά απολιθώματα, ικανά μόνο να προσελκύσουν αγέλες τουριστών σε σουβλατζίδικα που έχουν τα ονόματά τους. Αυτός ο μοναδικός ρόλος της Ακαδημίας του Πλάτωνος, ως φορέα των σημαντικότερων ίσως έργων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, θα πρέπει να εκτιμηθεί και να τιμηθεί όπως μας ταιριάζει ως Έλληνες.

Περιοχή Ακαδημία Πλάτωνος.

Αντί τα περισσότερα από 350.000 αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής, να βρίσκονται στοιβαγμένα και κλειδωμένα σε αποθήκες, θα πρέπει να αξιοποιηθούν και να «μιλήσουν» στον κόσμο. Είναι άλλο να ζωντανέψει ένα πνευματικό, πολιτιστικό και αθλητικό άλσος και να δημιουργηθεί εκεί η «Παγκόσμια Ακαδημία του Πλάτωνα», ή το «Παγκόσμιο Κέντρο Πλατωνικής Φιλοσοφίας». Και άλλο να παραμείνει ένα σύνηθες πάρκο, για την βόλτα και την ούρηση των σκύλων, με ένα «Mall του Πλάτωνα». Το τελευταίο ταιριάζει, ίσως, με τα αδυσώπητα μέτρα του καιρού, μέσα στο πλαίσιο ενός υλικού πολιτισμού και μιας παγκοσμιοποιημένης υποκοουλτούρας. Δεν ταιριάζει, όμως, με την ηθική και πνευματική μας συνείδηση, που ίσως έρχεται από το βαθύ παρελθόν αλλά νοηματοδοτεί και το παρόν με σεβασμό προς την πνευματική ιστορία της Αθήνας και προς τη συνέχεια και τη διάσωσή της.

Η οικία του Ακάδημου.

Το τελευταίο χρονικό διάστημα έχει διατυπώσει ένα ενδιαφέρον ο Δήμαρχος Αθηναίων για την ανάπτυξη της περιοχής. Βέβαια το σχέδιο δεν περιλαμβάνει ούτε τον Πλάτωνα, ούτε το «Κοινόν των Ακαδημιών». Περιλαμβάνει όμως το «Μουσείο των Αθηνών», που θα καταστήσει την περιοχή ένα Κέντρο, και θα αναβαθμίσει τις υπάρχουσες συνθήκες από την εγκατάλειψη, τη βρωμιά και τα σκουπίδια. Θα προστατέψει τον χώρο με μια ελεγχόμενη λειτουργία, ενώ με αντιπλημμυρικά και αντιπυρικά έργα θα τον διασώσει. Και, σαφώς, θα προβεί σε ανασκαφές αναγκαίες, που θα ξεθάψουν τον πολιτισμικό θησαυρό του αρχαιολογικού χώρου, που τώρα είναι κάτω από το χώμα.

Βουλωμένα με χώμα τα φρεάτια, προκάλεσαν την πλημμύρα του Άλσους.

Οι κάτοικοι της περιοχής εκφράζουν ορισμένες επιφυλάξεις για τις αληθινές και βαθύτερες προθέσεις του Δημάρχου Αθηναίων, έχοντας μάθει να δυσπιστούν σε πολιτικές υποσχέσεις και σε μυστικές σκοπιμότητες. Όποιες κι αν είναι, όμως, οι προθέσεις του Δημάρχου, το ενδιαφέρον του, μετά από τόσα χρόνια ακινησίας και σιωπής, έχει τη σημασία του. Και, συνιστά, μάλλον, μονόδρομο. Καλό είναι να μην πεταχτεί κι αυτή η πρόταση, παραμένοντας η περιοχή στην κακή της μοίρα. Δεν μπορεί να συνεχιστεί αυτή η απάθεια και η αδιαφορία προς την Ακαδημία Πλάτωνος. Μέχρι πότε θα ακούγονται τα κόκκαλα του Πλάτωνα να τρίζουν; Εκείνου, που πίστεψε στην αθανασία της ψυχής, θα πρέπει, μετά από τόσους αιώνες, να ησυχάσει λίγο η ψυχή του...